

Bewoners in actie voor het Oude Westen

Versterken van inclusieve burgermacht

Colofon

Auteurs: Krista van Mourik, Sjaan Steinmetz, Yara Noordewier, Romy Santpoort

Met dank aan: Radboud Engbersen, Mariël van Pelt, Silke van Arum, Jasper van de Kamp, Shahrzad Nourozi en Zsuzsa Kovács

Eindredactie: Marc Engberts

Tekstcorrectie: Joke Martens

Foto's: Bert Spiertz

Vormgeving & visualisaties: Ontwerpburo Suggestie & illusie

Met bijzondere dank aan: Aktiegroep het Oude Westen

Downloaden: www.movisie.nl

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding:

© Movisie

Januari 2023

Deze publicatie is tot stand gekomen dankzij financiering van het ministerie van VWS en het VSBfonds.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

VSBfonds,
iedereen doet mee

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Samenvatting	6
Aktiegroep het Oude Westen in vogelvlucht	8
Veilige havens Het belang van fysieke ontmoetingsplaatsen in de wijk	11
Portret: gouden vrijwilliger Leuk werk, waardering en contact	16
Vele handen maken licht werk Vrijwilligers als kloppend hart van de wijk	19
Tijd voor actie Collectief werken van onderop	20
Portret: initiatiefrijke doener 'Als ik het niet doe, wie doet het dan?'	26
Bewoners tegen energiearmoede Een voorbeeld van de werkwijze van de Aktiegroep	29
Zonder wrijving geen glans Agenderen en politiseren van collectieve problemen	32
Portret: verbindende ambtenaar Werken vanuit een 'ja-het-kanprincipe'	37
De vaste figuren in lokaal samenspel Samenwerken voor een sterkere buurt	40
Conclusie Werkzame elementen voor inclusieve burgermacht	41
Bronnenlijst	43

Inleiding

Hoe krijg je bewoners meer aan het stuur bij het werken aan een leefbare en inclusieve wijk? Samen met lokale initiatieven zoekt Movisie naar antwoorden op die vraag. Want op steeds meer plekken willen buurtbewoners zelf het heft in handen nemen. Zij kennen de buurt en haar bewoners beter en langer dan wie dan ook. Ze ontwikkelen samen plannen om de leefbaarheid van de buurt te verbeteren.

In eerdere publicaties van Movisie beschreven we hoe het Amsterdamse initiatief Hart voor de K-buurt en het Zutphens initiatief Waterkracht zich inzetten om bewoners aan het stuur te krijgen. De publicaties maakten zichtbaar hoe groepen inwoners er de regie pakken en krijgen bij de aanpak van maatschappelijke vraagstukken en hoe officiële instanties hen ondersteunen vanuit een gelijkwaardig partnerschap. Anders gezegd: hoe zij werken aan *inclusieve burgermacht* (Van Schaijk et al., 2020).

In deze derde publicatie staat de werkwijze van de Aktiegroep in de Rotterdamse wijk het Oude Westen centraal, een bewonersinitiatief in Rotterdam dat door bewoners 'een moeder voor de wijk' wordt genoemd. We onderzoeken hoe de Aktiegroep door collectief en politiserend te werken bijdraagt aan een krachtige buurtgemeenschap en zo een voorbeeld vormt van het versterken van inclusieve burgermacht in de lokale praktijk.

Leervragen

Om een antwoord te geven op deze vraag heeft Movisie samen met betrokkenen bij de Aktiegroep en andere bewoners en professionals in het Oude Westen een praktijkgericht onderzoek uitgevoerd. Bij dit onderzoek worden nieuwe kennis en inzichten die worden opgehaald waar mogelijk tussentijds ingezet om concrete uitdagingen in de praktijk aan te pakken (Eelderink, 2020).

Met de Aktiegroep formuleerden we twee leervragen die hiervoor de basis vormden: hoe creëert en ondersteunt de Aktiegroep de mogelijkheden van bewoners om te doen wat zij belangrijk vinden voor henzelf en hun wijk? En: wat zijn belemmerende en bevorderende elementen (intern en extern) voor inclusieve burgermacht?

Met interviews, observaties en reflectiesessies met de bewoners en professionals in het Oude Westen zochten we antwoord op deze vragen. We namen 22 interviews af, maakten 10 observatieverslagen en organiseerden 2 reflectiesessies. De focus van de reflectiesessies lag op het delen van tussentijdse inzichten rondom de betekenis van de Aktiegroep voor de wijk, uitdagingen in de praktijk en de wijze waarop bewonersinvloed wordt gestimuleerd.

De antwoorden en inzichten die dit opleverde, zijn verwerkt in de voorliggende publicatie. In de hoofdstukken 'Veilige havens', 'Tijd voor actie' en 'Zonder wrijving geen glans' beschrijven we onder andere de betekenis van fysieke ontmoetingsplekken in de wijk en laten we zien hoe de Aktiegroep het Oude Westen bijdraagt aan een collectieve aanpak van problemen. En we maken erin zichtbaar wat de waarde is van politiserend werken en wat dit betekent voor de samenwerkingsrelaties tussen formele en informele organisaties.

Ter illustratie en verluchting van de publicatie zijn portretten opgenomen van twee bewoners en een professional. Ook geven we concrete voorbeelden hoe de Aktiegroep te werk gaat, onder

andere in een hoofdstuk over de aanpak van energiearmoede. In twee visuele illustraties maken we de grote betekenis zichtbaar van vrijwilligers en schetsen we zogeheten persona's die je vaak bij lokale initiatieven tegenkomt en de betekenis die ze kunnen hebben bij het werken aan inclusieve burgermacht.

In een concluderend hoofdstuk zetten we uiteen wat de belangrijkste werkzame elementen zijn die blijkens ons onderzoek bijdragen aan het versterken van inclusieve burgermacht in het Oude Westen.

Ten slotte

De Rotterdamse wijk het Oude Westen heeft ons hart gestolen. Het is een voormalige arbeiderswijk die zijn dorpse karakter heeft behouden. Een wijk waar veel inspirerende en karakteristieke mensen een steentje bijdragen aan het versterken van burgermacht. Je treft er bevlogen opbouwwerkers en hardwerkende vrijwilligers die zich – op zijn Rotterdams gezegd – *'t leplazerus werreke* om de wijk mooier te maken. Daarnaast kom je er professionals tegen die werken vanuit het 'ja-het-kanprincipe' en in verbinding met bewoners nagaan wat de wijk en haar bewoners nodig hebben. Deze publicatie kon dan ook alleen tot stand komen door de betrokkenheid van de vele bewoners, vrijwilligers en professionals die wonen of werken in het Oude Westen. Onze bijzondere dank gaat uit naar de Aktiegroep het Oude Westen, die het startpunt en de basis vormde van dit onderzoek.

Dr. Krista van Mourik
Projectleider Movisie

Samenvatting

Movisie onderzoekt lokale praktijken die werken aan het versterken van 'inclusieve burgermacht'. Doel is om in beeld te krijgen wat nodig is om inwoners van wijken en buurten aan het roer te krijgen bij het realiseren van buurtdoelen.

Samen met de betrokkenen van bewonersinitiatieven gaan we op zoek naar de werkzame elementen en de obstakels. Eerder deed Movisie dat bij het Amsterdamse project Hart voor de K-buurt en bij de Stichting Lokaal in Zutphen. In deze publicatie staat de werkwijze van de Aktiegroep het Oude Westen centraal.

De Aktiegroep het Oude Westen – in deze publicatie spreken we meestal kortweg over *de Aktiegroep* – is een bewonersinitiatief in de wijk het Oude Westen in Rotterdam, een dynamische (voormalige) volksbuurt. De Aktiegroep is een organisatie voor en door bewoners, gevestigd op een centrale locatie in de wijk. Ze vormt een broedplaats voor ontmoeting en projecten, activiteiten en werkgroepen die door bewoners worden opgezet en uitgevoerd. Bewoners kunnen er bovendien terecht voor hulp, met een vraag of een idee. De aanwezigheid van de Aktiegroep is ook los van haar fysieke locatie goed zichtbaar en voelbaar in het Oude Westen. Wat bij de Aktiegroep voor en door bewoners wordt bedacht, is doorgaans al snel in de hele wijk bekend en zet actie en beweging in gang.

Bij de Aktiegroep zijn veel vrijwilligers actief. Onder hen bevinden zich onder meer *slimme drammers* en *rebelse optimisten* die zich samen met de inwoners inzetten voor het versterken van de leefbaarheid van de wijk en het aanpakken van collectieve problemen. Dat is nodig, want de leefbaarheid in het Oude Westen staat onder druk. Zo kampt de wijk met problemen als vervuiling, dakloosheid en drugoverlast.

In samenspel met vrijwilligers, professionals en instanties werkt de Aktiegroep aan oplossingen voor deze problemen. Drie dingen blijken daarbij goed te werken. Ten eerste het creëren van bruisende, fysieke ontmoetingsplekken in de wijk. Ten tweede het collectief en van onderop – dus samen met inwoners – aanpakken van problemen, waarbij de inwoners volop ruimte krijgen en nemen voor initiatief en ontplooiing; inclusieve burgermacht krijgt daarmee heel concreet invulling. En ten slotte een politiserende werkwijze, die stamt uit de lange geschiedenis van de Aktiegroep, waarin actievoeren en het organiseren van een tegengeluid belangrijke elementen waren.

De Aktiegroep heeft grote waarde voor de samenhang en leefbaarheid in de wijk en dat wordt door direct en indirect betrokkenen gezien en erkend. Ze signaleert problemen en activeert en verbindt inwoners om die collectief en van onderop aan te pakken. Er zijn echter ook uitdagingen. Haar politiserende werkwijze – een van de sterke kanten van het bewonersinitiatief – is een mogelijke valkuil. Want voor het realiseren van doelen is het soms nodig om bruggenbouwer en samenwerkingspartner te zijn. De Aktiegroep moet daarom laveren tussen enerzijds het bieden van tegengeluid en anderzijds investeren in goede samenwerkingsrelaties om tot oplossingen te komen.

Een grote uitdaging is ten slotte om de continuïteit van het initiatief op de lange termijn te garanderen. Doordat de gemeentelijke subsidie recentelijk is weggefallen, staat de uitvoering van het werk onder druk. Dit beperkt mogelijkheden voor een collectieve aanpak van problemen in de wijk en voor het versterken van inclusieve burgermacht.

Aktiegroep het Oude Westen in vogelvlucht

Loop station Rotterdam Centraal uit en sla na het Weena bij het eerste kruispunt rechtsaf. Direct sta je in het hart van de wijk het Oude Westen. Tot voor kort werd het Oude Westen vooral gezien als een volksbuurt en een achterstandswijk. Dat is inmiddels veranderd. De buurt kent een groeiend aantal hippe cafés, winkels en restaurants en wordt genoemd in de must-see-lijstjes van Lonely Planet, New York Times en Rough Guide (Vermeij & Engbersen, 2017). Ook de Urban Arrow bakfiets – de Rolls Royce onder de bakfietsen – is te vinden in het straatbeeld. Sinds een aantal jaar wordt ingezet op het inkrimpen van het aantal sociale huurwoningen en uitbreiding van de duurdere huur- en koopwoningen. En zo worden arbeiderswoningen omgetoverd tot riantere koopwoningen, waarbij de voormalige bewoners plaats moeten maken voor nieuwe, kapitaalkrachtigere bewoners. Hoewel de wijk aan het veranderen is, heeft ze haar dorpse karakter behouden en voelen veel van de bewoners die er al decennia wonen nog steeds een sterke binding met de wijk. Helaas staat de leefbaarheid in het Oude Westen onder druk. Er is sprake van zichtbare en onzichtbare dakloosheid, drugsgebruik en overlast. Op nogal wat plaatsen wordt het straatbeeld beheerst door afval en zwerfvuil.

Feiten en cijfers over het Oude Westen

Aantal inwoners	9.568 (Gemeente Rotterdam, 2022)
Demografische kenmerken	De meerderheid van de bewoners heeft een niet-westerse migratieachtergrond (55,8 procent). Ongeveer een derde (30,2 procent) van de bewoners heeft een Nederlandse achtergrond.
Sociaaleconomische kenmerken	<ul style="list-style-type: none"> • 80 procent van de huishoudens woont in huurwoningen, 20 procent van de huishoudens in koopwoningen. • Het percentage huishoudens dat leeft onder of rond het sociaal minimum of een bijstandsuitkering heeft, ligt ruim boven het landelijk gemiddelde.
Algemeen beeld van de wijk	Een bruisende volkswijk die grenst aan de binnenstad van Rotterdam, met een breed aanbod aan winkels, eet- en uitgaansgelegenheden. De wijk heeft karakteristieke oude panden, maar ook nieuwe gezinswoningen en appartementen.
Leefbaarheid en veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Het Oude Westen scoort relatief hoog op overlast en vandalisme in vergelijking met andere wijken in Rotterdam. • Bewoners van de wijk scoren relatief hoog op binding met en verantwoordelijkheidsgevoel voor de buurt. (Gemeente Rotterdam, 2022)

De Aktiegroep het Oude Westen

Grote veranderingen beginnen met klein verzet en met individuen en groepen die geloven dat ze het verschil kunnen maken. In de jaren zeventig kampten de bewoners van het Oude Westen al met problemen in de wijk: slecht onderhouden woningen en drugsoverlast. Een groep bewoners verenigde zich in de Aktiegroep het Oude Westen om zich met succes te verzetten tegen de plannen voor stadsvernieuwing in de wijk. Deze actie gedreven manier van werken is nog steeds kenmerkend voor de huidige Aktiegroep. Ze bestaat uit een groep slimme drammers en rebelse optimisten die zich inzetten voor het verbeteren van de leefbaarheid en de gemeenschapskracht van de buurt. Daarbij hebben ze oog voor de alledaagse problemen, maar ook de talenten, wensen en dromen van de bewoners. De Aktiegroep is gevestigd in een voormalig klooster midden in de wijk, waar bewoners makkelijk kunnen binnenlopen met een vraag of idee. Op deze belangrijke ontmoetingsplek in de wijk vinden bewoners een luisterend oor en informatie en hulp bij problemen waar ze tegenaan lopen.

De Aktiegroep: voor en door bewoners

Bij de Aktiegroep zijn wekelijks meer dan honderd vrijwilligers betrokken. Ze doen mee aan projecten van de Aktiegroep, maar nemen daar ook vaak zelf het initiatief voor. Bewoners maken en verspreiden de buurtkrant, zijn getraind als energiecoach of onderhouden de wijktuin. Een aantal actieve bewoners vormt het bestuur van de Aktiegroep. Bewoners zijn vaak op meerdere manieren bij de Aktiegroep betrokken. Bijvoorbeeld als huismeester en bezorger van de buurtkrant. Of als gastvrouw en energiecoach. Ze zijn daardoor niet onder één noemer te vatten. In deze publicatie hanteren we daarom dezelfde term voor al deze actieve bewoners van de Aktiegroep: 'vrijwilliger'.

De Aktiegroep is voor en door bewoners en draait overwegend op vrijwilligers. Daarnaast heeft ze een klein aantal betaalde medewerkers. Als coördinator of als opbouwwerker ondersteunen ze bewoners bij hun activiteiten. De opbouwwerkers zijn in dienst van de Aktiegroep en niet van een welzijnsorganisatie. Hoewel deze medewerkers betaald worden voor hun inzet en vrijwilligers niet, is iedereen bevlogen en sterk gemotiveerd om zich voor de wijk en de Aktiegroep in te zetten.

'Iedereen doet hier alles. Dat is onze kracht. Als je ziet dat het toilet vies is, maak je het even schoon. Het maakt niet uit wie het doet, iedereen is onderdeel van het geheel. En het voelt als een stukje van jezelf, dus dat wil je schoonhouden.'

Carla Delgado Swiatkowksi, medewerker

De Aktiegroep bestaat al ruim vijftig jaar en mede dankzij die lange geschiedenis voelen velen zich met de Aktiegroep verbonden. Professionals die in de wijk werken, vrijwilligers bij andere bewoners-initiatieven in en buiten de wijk, maar ook bewoners van aanpalende wijken. Bewoners kloppen 'in goede en in slechte tijden' bij de Aktiegroep aan, vaak op advies van anderen.

Veelzeggend is de uitspraak van Petra van den Berg, een van de vrijwilligers bij de Aktiegroep: 'Laatst kwam hier een jonge vrouw met schulden. Ze was nog nooit bij de Aktiegroep geweest. Maar ze liep naar binnen omdat haar opa altijd zei: als je ergens mee zit, kun je altijd terecht bij de Aktiegroep. Voor haar maakte het niet uit wie ze sprak. Het ging om wat er op de voordeur staat en waar dit voor staat.'

Veilige havens

Het belang van fysieke ontmoetingsplaatsen in de wijk

De Aktiegroep biedt een fysieke plek als basis voor sociale ontmoeting in het Oude Westen en is een belangrijk onderdeel van de sociale infrastructuur in de wijk. Maar hoe zorgen ontmoetingsplekken in de wijk voor sociale cohesie en veiligheid? En hoe vormt de Aktiegroep de basis voor nieuwe initiatieven in de wijk? Dat is de focus van dit hoofdstuk.

De Aktiegroep het Oude Westen is een plek voor en door bewoners, waar mensen zich vertrouwd en veilig voelen. Iedereen is welkom in het gebouw aan de Gaffelstraat. Het is een sociale ontmoetingsplaats waar inwoners elkaar graag opzoeken. Verschillende bewoners benadrukken dat de Aktiegroep een 'thuis in de wijk' is.

'Er gebeurt veel in het gebouw van de Aktiegroep. Het is een basis van rust en vertrouwen en een soort moeder voor de wijk. Verbinding en levendig zijn kernwoorden om het te omschrijven.'

Amina Ali Hussun, initiatiefnemer Krachtvrouwen

De verhalen van bewoners maken duidelijk dat de Aktiegroep een essentieel onderdeel is van de sociale infrastructuur van de wijk. Ze biedt een decor en een context voor sociale participatie. Zo is er een grote koffietafel waar mensen ieder moment van de dag kunnen aanschuiven voor een kop koffie en een goed gesprek. Een divers gezelschap van bewoners maakt graag gebruik van dat gratis 'bakkie pleur', zoals je dat op zijn Rotterdams zegt. Ze vinden er een luisterend oor of luisteren geboeid naar een wervelend verhaal van anderen. De koffietafel is voor velen een vertrouwde plek en een bron van sociale activiteit. Tijdens het koffiedrinken, wisselen ze ervaringen uit en wordt de basis gelegd voor een wij-gevoel. En vaak ook voor nieuwe wijkinitiatieven, zoals Krachtvrouwen.

'We begonnen met gezellig koffie- en theedrinken. In de eerste week waren er zeven vrouwen, toen veertig. Zo heb ik mijn netwerk opgebouwd. Vervolgens gingen we samen kinderactiviteiten organiseren en nu is er de stichting Krachtvrouwen. De Aktiegroep heeft daar enorm bij geholpen.'

Amina Ali Hussun, initiatiefnemer Krachtvrouwen

Paleizen voor gewone mensen

Bewoners van kwetsbare wijken hebben behoefte aan toegankelijke buurtvoorzieningen. Juist minder kapitaalkrachtige groepen hebben baat bij voorzieningen zoals ontmoetingsplekken dichtbij (Doff & Snel 2022). In zijn boek 'Palaces for the People' (2018) laat de socioloog Klinenberg overtuigend zien hoe belangrijk sociale interacties voor prettig samenleven zijn en hoe de fysieke omgeving de mogelijkheden hiertoe kan creëren. Hij toont hoe een morsig gebouw kan fungeren als 'een paleis' voor gewone mensen. Het voormalige klooster waar de Aktiegroep in is gehuisvest, is hier een goed voorbeeld van. Een gebouw dat weliswaar zijn beste tijd heeft gehad, maar een sterk eigen karakter heeft behouden. 'De sloten stammen nog uit de tijd van Karel de Vijfde', zegt huismeester Richard Boelhouwers. Aan de muren hangen pamfletten uit de jaren zeventig, toen de Aktiegroep de barricades opging tegen de stadsvernieuwing. Dat veel sociale ontmoetingsplekken in de wijk zijn verdwenen, maakt het belang van de Aktiegroep als plek voor ontmoeting des te groter.

'Je had zoveel plekken om naartoe te gaan: Odeon (danszaal), de bibliotheek, en nog veel meer. Deze plekken zijn nodig om elkaar te ontmoeten en elkaar te leren kennen. Dat is weg, en daarmee ook de verbinding die je met anderen voelt. Maar de Aktiegroep is er nog altijd. Hier kom je mensen tegen, ook mensen die bij je in de straat wonen. En zo leer je nog eens wat. Bijvoorbeeld dat we allemaal dezelfde problemen ervaren als het gaat om huisvesting of eenzaamheid.'

Richard Boelhouwers, vrijwilliger

Op de locatie van de Aktiegroep ontstaan allerlei soorten relaties tussen mensen. In de meeste gevallen gaat het echter om ontmoetingen tussen gelijkgestemden, die vergelijkbare ervaringen, uitdagingen en mogelijkheden ervaren. Dit samenbinden van mensen die zich in elkaar herkennen wordt *bonding* genoemd (Putnam, 2000). Bij de Aktiegroep is veelal sprake van bonding op basis van sociaaleconomische achtergrond, ongeacht migratieachtergrond. Meestal gaat het om bewoners die al decennialang in deze voormalige arbeidersbuurt wonen.

Het belang van mogelijkheden voor sociale interacties in de fysieke omgeving wordt vaak onderschat (Klinenberg, 2018). Dit is ook de mening van medewerkers van de Aktiegroep. De betekenis van hun fysieke locatie werd extra duidelijk tijdens de coronapandemie, toen de Aktiegroep haar deuren tijdelijk moest sluiten. Een groot gemis voor de vaste stroom bezoekers die ineens hun vanzelfsprekende ontmoetingsplek kwijt waren. Een gemis dat breed werd gevoeld omdat velen zich welkom voelen bij de Aktiegroep en zich er onderdeel van voelen.

“

‘We zijn er al heel lang en op een gegeven moment lijkt dat vanzelfsprekend. Maar dat is het niet, het is echt heel belangrijk dat we er überhaupt zijn, op een fysieke plek. Dat is wat telt.’

Carla Delgado Swiatkowksi, medewerker

“

‘De Aktiegroep heeft een fysieke plek. Je hoeft ze nooit te zoeken. Ze zijn altijd op locatie. Er is altijd koffie en thee. Er is altijd inloop. Dat maakt dat zo’n organisatie heel belangrijk is. Ik gun elke wijk zo’n goede organisatie met betrokken bewoners die al vijftig jaar op zo’n plek zitten.’

Wolbert van Dijk, zelfstandig landschapontwerper en stedenbouwkundige

'Je hoort er gewoon bij. Dat is ook altijd mijn inzet geweest. Iedereen hoort erbij, ook al val je buiten de gangbare norm. Ook al gedraag je je volgens sommigen irritant, dan hoor je er nog steeds bij. Dat is de cultuur van de Aktiegroep.'

Corrie Kreuk, vrijwilliger

'Afgelopen week vroegen bewoners mij: "Jij bent toch half Aktiegroep?" Ik zit in het gebouw van de Aktiegroep. Ik word ermee vereenzelvigd. We maken gebruik van elkaar.'

Tom Warnik, wijknetwerker gemeente

Veilige havens

De Aktiegroep creëert samen met actieve bewoners 'veilige havens' in de wijk, in verschillende soorten en maten. Voorbeelden hiervan zijn de wijktuin, het Dierenhof (een kleine kinderboerderij) en de geveltuintjes, kleine oasen van groen die je op vele plekken in Het Oude Westen terugvindt. Op deze plekken, verspreid in de wijk, steken inwoners gezamenlijk de handen uit de mouwen, bijvoorbeeld door het verzorgen van het groen. Zo leren ze elkaar kennen, groeit de onderlinge verbondenheid en wordt de basis gelegd voor trots op de eigen wijk. Het zijn bovendien plekken waar inwoners in de hectiek van het bestaan tot rust kunnen komen.

'Ik heb naast mijn huis een soort geveltuin aangelegd met behulp van de Aktiegroep. Om de zoveel tijd knappen we de bloembakken op met een aantal buurtbewoners. En als je daar dan aan het werk bent, maken mensen uit de buurt vaak even een praatje met je. Het is een laagdrempelige manier om elkaar te leren kennen en om samen dingen te doen. Zo wordt de wijk een beetje minder anoniem. Ik denk dat dat heel belangrijk is.'

Anne Raangs, vrijwilliger

Gemeenschappelijke groene buitenruimten zijn plekken die de kans op toevallige ontmoetingen en daardoor de sociale veiligheid helpen bevorderen (Doff & Snel 2022). Dat geldt onder andere voor de wijktuin – een oase van rust – vlak bij een drukke straat waar de trams, auto's en fietsen doorheen razen. De wijktuin vormt bij uitstek een veilige haven, omdat hij zich naast het wijkpark bevindt, een plek waar mensen zich vanwege de drugsoverlast vaak onveilig voelen.

'Een plek maken waar je samen kan zitten. Meer groen. Het idee erachter is dat mensen er gebruik van gaan maken. En omdat meer mensen gebruik maken van de openbare ruimte, kan de overlast door jonge mannen of drugsgebruik minder worden.'

Stefan Blokker, medewerker woningcorporatie

Hoewel werken aan 'groen' en 'duurzaamheid' voor lang niet alle inwoners prioriteit heeft in het leven, ervaren ze dat het de leefbaarheid van de wijk bevordert. De geveltuinen en gemeenschappelijke tuinen zijn vitale onderdelen van de sociale infrastructuur. Ze nodigen buurtbewoners uit om gebruik te maken van de openbare ruimte en biedt ze de mogelijkheid elkaar tegen te komen (Doff & Snel 2022). Het beleidsadvies 'Niet langer met de ruggen naar elkaar' benadrukt het belang van mogelijkheden voor vluchtige, maar herhaalde ontmoetingen in de woonomgeving (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2005). Door het elkaar ontmoeten in de wijk – bij de Aktiegroep en andere ontmoetingsplekken – kunnen gevoelens van anonimiteit en vervreemding verminderen. En ontmoetingsplekken zoals die van de Aktiegroep kunnen zich ontwikkelen tot bruisend hart voor sociale ontmoeting tussen de bewoners in een wijk.

Het Oude Westers AKTIEGROEP

WVW
WVW
Voor hulp bij woonproblemen,
huurtoeslagrecht en andere woonzaken

Elke dinsdag
van 09.30 tot 11.00 uur
Afdeling huisvesting, Oude Westers 100, t.v. 10

**ouw
ezig**

AKTIE

WVW
WVW
Voor hulp bij woonproblemen,
huurtoeslagrecht en andere woonzaken

Elke dinsdag
van 09.30 tot 11.00 uur
Afdeling huisvesting, Oude Westers 100, t.v. 10

Portret: gouden vrijwilliger

Leuk werk, waardering en contact

Richard Boelhouwers is vrijwillig huismeester van het gebouw van de Aktiegroep. Een gouden vrijwilliger en voor de bezoekers een vertrouwd gezicht. Richard is zich sterk bewust van het belang van de fysieke ontmoetingsplekken in de wijk, waarvan de meeste zijn verdwenen. Zijn eigen geschiedenis is nauw verbonden met die van de Aktiegroep, want in zijn jeugd kwam hij er al met zijn ouders. De locatie is ook om die reden voor hem een vertrouwde plek, waar hij graag is.

Paspoort: maak kennis met ...

- **Naam:** Richard Boelhouwers
- **Leeftijd:** 54 jaar
- **Wie is hij:** Wijkbewoner, vrijwilliger, aanpakker
- **Beschrijving:** Woont zijn hele leven in het Oude Westen. 'Een echte Rotterdammer, een doener'. Als huismeester bij de Aktiegroep steekt hij zijn handen graag uit de mouwen. Richard is wijkbewoner in hart en nieren, iedere hoek van de straat brengt een herinnering bij hem naar boven. Weggaan wil Richard niet: 'Nee, na een week vakantie mis ik mijn wijk al.'
- **Betrokkenheid bij de Aktiegroep:** Richard is de 'handige Harry' van de Aktiegroep, huismeester en bezorger van de buurtkrant.
- **Drijfveer om actief te zijn voor de Aktiegroep:** De Aktiegroep biedt hem leuk werk, waardering en contact met mensen die in de wijk wonen.

De persoon: de betrokken buurtbewoner

De uitdrukking 'beter een goede buur dan een verre vriend' is bij uitstek van toepassing op Richard. Hij doet voor wijkgenoten wat hij kan, dat is hem met de paplepel ingegoten. Zo heeft hij oog voor vereenzaming in de wijk. 'Je moest eens weten hoeveel mensen eenzaam zijn', zegt hij. 'Ik moet mensen soms echt aansporen om even de deur uit te gaan. Dan zeg ik: "Zorg dat je morgen klaar staat met je rollator, dan gaan we samen een stukje lopen."' Richard vindt het heel belangrijk om naar anderen om te zien. Hij spreekt uit eigen ervaring. 'Vroeger, toen ik werkloos was, moesten anderen mij stimuleren om mijn huis uit te komen. Dan zeiden ze: "Joh, je gaat toch wel naar buiten? Al is het maar om een pak melk te halen."'

De wijk: het belang van fysieke ontmoetingsplekken

Richard woont al zijn hele leven in het Oude Westen en hij wil er nooit meer weg. 'Op elke hoek, in elke straat heb ik wel wat meegemaakt. Ook positieve dingen, hoor!' Uit zijn herinneringen blijkt het belang van ontmoetingsplekken voor de wijk. Zijn ouders hebben elkaar ontmoet in een voormalig buurtcentrum en danszaal, Odeon. 'Mijn moeder in een petticoat, vader met een vetkuif'. Maar de tijden zijn veranderd. Odeon wordt gesloopt en ook veel andere ontmoetingsplekken zijn weg. Richard maakt zich zorgen over de impact hiervan op de jeugd. 'De eenheid die je ooit bij wijkbewoners zag, is tegenwoordig ver te zoeken. Ik zie vaak jongeren hangen op straat, omdat er geen activiteiten voor ze worden georganiseerd. Vroeger had je veel plekken om naartoe te gaan, maar de meeste zijn verdwenen. Het is daardoor moeilijker geworden om verbinding met anderen te maken.'

De Aktiegroep: een plek om je gezien te voelen

Bij de Aktiegroep zijn ze erg blij met Richard. Hij doet er van alles en nog wat: zorgen dat de ruimte netjes en toegankelijk is, inspringen als gastheer en het verrichten van ontelbaar veel kleine klussen. Door bezuinigingen is hij zijn betaalde baan bij de gemeente kwijtgeraakt. Dit ontslag heeft er bij hem ingehakt, hij voelde zich overbodig. De Aktiegroep biedt hem leuk werk, waardering en contact met mensen die in de wijk wonen.

De Aktiegroep heeft veel voor Richard gedaan en doet dat nog steeds. De vrijwilligers helpen hem bijvoorbeeld bij het invullen van formulieren, en bieden hem een luisterend oor. 'Bij instanties voel ik me vaak ongehoord. De Aktiegroep geeft mensen een duwtje in de goede richting en helpt je bij het oplossen van problemen.'

De Aktiegroep voelt voor Richard als een veilige haven. 'Het is voor veel mensen die hier wonen een soort thuis. Je kunt hier een bakkie doen en een praatje maken.' Doordat je altijd binnen kunt lopen, ontstaat er een netwerk en kun je een vraagstuk in de wijk met elkaar aanpakken. Op die manier zijn er verschillende wijkactiviteiten gestart, bijvoorbeeld rondom vergroening, het tegengaan van afval en het aanpakken van overlast. De Aktiegroep helpt bij het signaleren en oplossen van problemen die bij meerdere mensen spelen. 'Zonder de Aktiegroep zou ik niet weten dat andere buurtbewoners met dezelfde problemen rondlopen', zegt Richard. 'En als je dat weet, sta je er niet alleen voor als je er iets aan wilt doen.'

Reflectie

Het verhaal van Richard illustreert:

- Het geheim van de lange relatie. Door zijn lange geschiedenis is de Aktiegroep een vertrouwde thuisbasis voor bewoners van de wijk.
- Het belang van een plek voor verbinding en actie. Omdat er een fysieke locatie is, kunnen inwoners anderen met vergelijkbare problemen treffen en samen tot actie over te gaan.
- 'Beter een goede buur dan een verre vriend.' Omzien naar elkaar 'voor en door bewoners' vanuit gedeelde ervaringen is cruciaal.

VELE HANDEN MAKEN LICHT WERK

Vrijwilligers als kloppend hart van de wijk

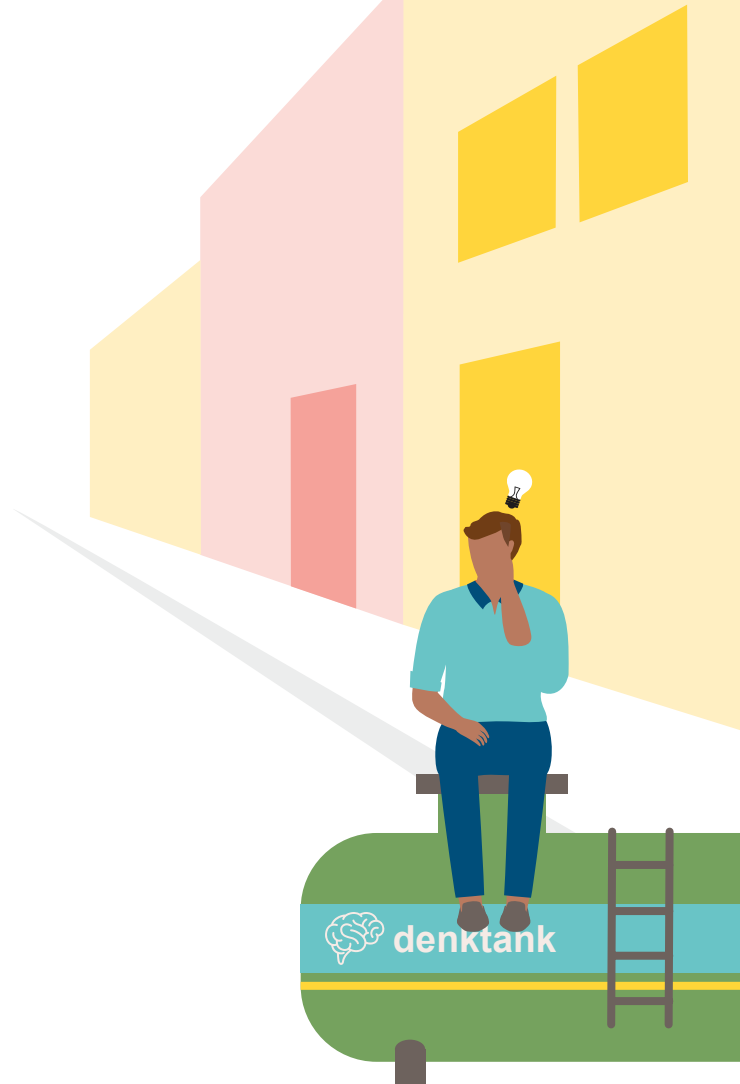
Hart van de wijk
Ze zetten zich met hart
en ziel in voor anderen

Voeten van de wijk
Ze zijn geworteld
in de wijk

Handen van de wijk
Ze steken de handen
uit de mouwen

Hoofd van de wijk
Ze zijn de ideeënbus
van de buurt

Oren en ogen van de wijk
Ze zijn een radar voor
urgente kwesties

De betrokkenheid van vrijwilligers is een onmisbare maar niet altijd zichtbare kracht in de wijk. Vrijwilligers zijn onder andere de oren en ogen van de wijk, want zij zien als geen ander wat waardevol is voor het alledaagse leven van bewoners.

Tijd voor actie

Collectief werken van onderop

De Aktiegroep signaleert collectieve problemen en stimuleert bewoners om gezamenlijk in actie te komen rondom thema's als armoede, wonen en duurzaamheid. Dit versterkt het gemeenschapsgevoel in de wijk en zorgt ervoor dat problemen worden aangepakt. Maar hoe doe je dit als middelen en tijd beperkt zijn? En hoe betrek je hier ook de nieuwe bewoners bij? Dat is de focus van dit hoofdstuk.

Actievoeren zit in het dna van de Aktiegroep. Het begon vijftig jaar geleden met het tegenhouden van de grootschalige plannen voor sloop van de stadswijk het Oude Westen in Rotterdam. De groep rebelse optimisten vond dat zij het beter konden dan de gemeente. De Aktiegroep maakte zich hard voor woningverbetering, investering in leefbaarheid en het aanpakken van de drugsoverlast in de wijk. En met succes.

‘In de jaren zeventig reed de Aktiegroep door de wijk met een auto en een luidspreker. “Attentie, attentie”, riepen ze. Ze brachten bewoners bij elkaar om ervaringen uit te wisselen en activiteiten op te zetten. Dan kwam de hele wijk bij elkaar en kwam er van alles los. Het probleem met drugsoverlast is toen echt opgelost door de bewoners en de Aktiegroep, niet door de gemeente. De Aktiegroep helpt de mensen. En dit beeld is blijven leven.’

Richard Boelhouwers, vrijwilliger

Sindsdien werken vele buurtbewoners vanuit de Aktiegroep op verschillende manieren aan verbetering van de leefbaarheid van hun wijk. Zo startte de Aktiegroep al in 2004 met bewoners en de politie het project ‘Drugs in Kleur’ om drugsoverlast in beeld te brengen. Vijf verschillende kleuren geven een indicatie van de overlast. Zo wijst groen op rustige plaatsen zonder enige vorm van zichtbare overlast, en rood op een ‘straatbeeld met forse verstoringen’ zoals openlijk gebruik en aanwezigheid van verslaafden, bedelaars en dealers. Op deze manier komen alle overlastplekken van een wijk in beeld en kunnen afspraken gemaakt worden over de aanpak (CCV, z.d.). Het initiatief leidde tot een effectieve bestrijding van drugsoverlast en een groter veiligheidsgevoel bij de bewoners.

De kracht van de Aktiegroep zit in twee dingen: de langdurige relatie die ze met de wijk heeft en het feit dat ze voortdurend de collectieve problemen van inwoners signaleert en daarvoor in actie komt.

'We zijn ontstaan uit signaleren en actie ondernemen. Dat is ons bestaansrecht. Veel bewoners hebben weinig vertrouwen in (lokale) instanties en weten ook niet altijd waar ze moeten aankloppen voor hulp. Het vertrouwen in de Aktiegroep is daarentegen groot.'

Carla Delgado Swiatkowksi, medewerker

'Mensen die hier komen, delen wat ze op hun hart hebben. Bij ons kunnen ze hun verhaal kwijt. Daardoor zien en horen wij vaak dingen die professionals van gemeente, welzijn en woningcorporatie niet zien. Actief luisteren is voor ons de basis voor het signaleren van collectieve problemen in de wijk'.

Petra van de Berg, vrijwilliger

De buurt als vangnet

Doordat problemen in de wijk samen met bewoners worden aangepakt, functioneert de buurt als vangnet voor haar eigen inwoners. Wel zien betrokkenen signalen dat het gemeenschapsgevoel in de voormalige arbeiderswijk aan het afnemen is. Oorzaak is de opeenstapeling van problemen – zoals armoede, eenzaamheid en psychiatrische problematiek – in sommige straten en de toename van het aantal nieuwe – veelal kapitaalkrachtigere – bewoners die zich minder verbinden met de buurt.

'Ik zie vaak de gescheiden werelden van de 'oude' en de 'nieuwe' bewoners. Dat komt maar moeizaam samen. De nieuwe bewoners doen hun kinderen vaak op een school buiten de wijk, om maar een voorbeeld te geven.'

Tom Warnik, wijknetwerker gemeente

Het is zaak om te blijven investeren in een collectieve aanpak, want daarmee kun je het gemeenschapsgevoel versterken. Als mensen met elkaar aan de slag gaan, worden (escalerende) problemen bovendien eerder gezien en aangepakt (Movisie, 2021). De Aktiegroep past dit als vanzelfsprekend toe, zonder zich altijd bewust te zijn van haar unieke kracht. Ze laat bewoners bepalen wat er moet gebeuren en hoe dat moet worden aangepakt. De opbouwwerkers ondersteunen en faciliteren de actieve bewoners. Zo stimuleren ze de bewoners om hun eigen mogelijkheden, kracht en creativiteit te ontdekken. Essentie is: actief luisteren, mensen verbinden en ondersteunen.

'De kracht van de Aktiegroep? Als er iemand binnenkomt met een probleem vraag je: "Wat heb je zelf al gedaan, wat zou je willen doen?" En zijn er meer mensen met hetzelfde probleem? Soms weet je dat er meer mensen met dezelfde problemen zijn. Dan breng je mensen samen.'

Corrie Kreuk, vrijwilliger

'De Aktiegroep helpt mensen met wat ze zelf willen doen. Dat versterken en ondersteunen we. Wat we doen, is bewoners aan elkaar verbinden en gezamenlijk het gesprek voeren. We hebben het principe: alles wat gebeurt, moet van onderop komen.'

Paul Claessens, vrijwilliger

Soms ondernemen bewonersinitiatieven – gestimuleerd door de Aktiegroep – ludieke acties. Zo werd in 2022 de 'Dag van de poep' georganiseerd om het probleem van vervuiling van de wijk breed onder de aandacht te brengen. Als mensen langdurig met elkaar samenwerken, ontstaan er vaak werkgroepen rondom thema's – zoals 'wonen' of 'duurzaam' – waarin bewoners langdurig met elkaar aan de slag gaan om problemen aan te pakken. Daar vloeien dan verschillende activiteiten uit voort, van een spreekuur of informatiebijeenkomst tot acties om de wijk te vergroenen.

Onder druk

Bewonersinitiatieven hebben, ook als zij draaien op vrijwilligers, behoefte aan middelen en mogelijkheden om het collectief werken kracht bij te zetten. Soms faciliteren gemeenten dit door het beschikbaar stellen van betaalbare ruimte of financiële middelen. Voorheen kreeg ook de Aktiegroep financiële middelen van de gemeente, maar drie jaar geleden is de structurele, meerjarige subsidie van de gemeente weggefallen.

“

‘Eerst liepen hier acht opbouwwerkers rond, nu zij het er twee. Dat heeft invloed op wat je kunt doen. Als je hier rondloopt en je spreekt mensen, dan kun je signaleren wat er speelt en mensen activeren. Als er minder mensen zijn, dan zie je minder en je pakt minder op, omdat je de capaciteit niet hebt. Hoe kunnen wij doen wat we doen, zonder onze missie en kracht te verliezen?’

Carla Delgado Swiatkowski, medewerker

De Aktiegroep is nu afhankelijk van fondsen, projectsubsidies en gevraagde vergoedingen voor de faciliteiten en dienstverlening. Ze heeft minder opbouwwerkers in dienst dan voorheen en daardoor minder mensen die ‘eigenaar’ zijn van signalen uit de wijk, en minder capaciteit om mensen te stimuleren en ondersteunen bij het collectief handelen. Het gevaar bestaat dat signalen niet worden opgevangen en als het ware blijven rondzweven, zonder enige opvolging of actie (Boone et al., 2022). Opbouwwerkers raken hierdoor gefrustreerd en bewoners voelen zich niet gehoord.

Nieuw talent benutten

Vrijwilligers hebben de potentie om met signalen van de opbouwwerkers aan de slag te gaan. Bij de Aktiegroep is er een actieve groep vrijwilligers die zich al jaren op allerlei manieren inzet, vol overtuiging en meerdere uren per week. Zo zijn er bijvoorbeeld vrijwillige energiecoaches die bij inwoners thuishouden om hen te adviseren over het besparen van energiekosten.

Er is echter een limiet aan wat de vrijwilligers aankunnen. 'De Aktiegroep ondersteunt veel bewoners en we moeten oppassen dat niet iedereen aan zijn max komt te zitten. Dat geldt zowel voor de vrijwilligers als voor de opbouwwerkers', zegt Carla Delgado Swiatkowsi, medewerker van de Aktiegroep. Wat de druk verhoogt, is dat veel van de actieve vrijwilligers inmiddels op leeftijd zijn, vaker uitvalen, en daardoor minder uren kunnen draaien dan voorheen. Er staan echter geen rijen vrijwilligers klaar om hun rol over te nemen. 'De nieuwe vrijwilliger' heeft bovendien andere wensen en voorkeuren: die wil zich meestal niet voor langere tijd en veel uren binden. Taken en activiteiten moeten daarom specifiek worden afgestemd op de talenten, mogelijkheden en motivatie van potentiële nieuwe vrijwilligers (Van Mourik, 2022b). De Aktiegroep is zich hier bewust van en zoekt manieren om daar invulling aan te geven.

'Ik denk dat we de laagdrempelige activiteiten moeten blijven aanbieden, dus ook in de avonden en de weekenden. Niet alleen overdag, want dat is een beetje kansloos voor mijn burens en mijn vrienden met jonge kinderen. En als je hier eenmaal een beetje bekend bent dan wil je misschien wel als vrijwilliger iets doen.'

Anne Raangs, vrijwilliger

Met de komst van een nieuwe groep bewoners doen zich ook kansen voor. Deze groep – vaak kapitaalkrachtiger en hoger opgeleid dan de bewoners die al langer in de wijk wonen – brengt nieuwe kennis, kunde en netwerken met zich mee (Custers, 2021; Janse, z.d.). Zo kan het zijn dat zich onder de nieuwe bewoners iemand bevindt die goed weet hoe je een subsidie voor bewonersinitiatieven kunt aanvragen. Het actief opsporen en benutten van informele hulpbronnen kan een bewonersinitiatief op die manier versterken en verder brengen.

'De Aktiegroep is er eigenlijk gewoon om samen met anderen de buurt beter te maken. En daarvoor zijn ook, of beter *juist* de nieuwe en jongere bewoners nodig. Zo kwamen we laatst in contact met een rechter in opleiding. Die had ook interesse om vrijwilliger te worden. Dat is gewoon een geweldige aanwinst en expertise die je er dan bij haalt.'

Anne Raangs, vrijwilliger

Het zoeken naar nieuwe vrijwilligers met aanvullende talenten en mogelijkheden biedt tegelijk kansen om toe te werken naar een meer diverse groep vrijwilligers. Als dat lukt, zullen bewoners van het Oude Westen, met al hun verschillende kenmerken en achtergronden, zich nog beter vertegenwoordigd voelen door de Aktiegroep. Dit sluit aan bij de missie van de Aktiegroep, die er wil zijn voor de hele buurt en werkt 'voor en door bewoners'.

Portret: initiatiefrijke doener

‘Als ik het niet doe, wie doet het dan?’

Je thuis gaan voelen in een nieuwe wijk is vaak een heel proces, zeker als in de wijk van oudsher sterke sociale banden bestaan. Maar toen Anne Raangs in 2016 in het Oude Westen kwam wonen, bracht de Aktiegroep haar al snel in verbinding met de bewoners. Ook gaf de Aktiegroep haar veel mogelijkheden om haar interesse in duurzaamheid om te zetten in actie. Inmiddels woont en werkt Anne in het Oude Westen en is ze bestuurslid van de Aktiegroep.

Paspoort: maak kennis met ..

- **Naam:** Anne Raangs
- **Leeftijd:** 45
- **Wie is zij:** Bestuurslid, wijkbewoner, duurzame doener
- **Beschrijving:** Woont sinds 2016 in het Oude Westen. Met een hart voor duurzaamheid en een betrokken karakter dat graag initieert. Als nieuwe buurtbewoner bleek de Aktiegroep de verbindende schakel met haar nieuwe buurt.
- **Betrokkenheid bij de Aktiegroep:** Secretaris in het bestuur van de Aktiegroep, werkzaam als energiecoach in de wijk en vrijwillig betrokken bij duurzaamheidsinitiatieven en overige werkzaamheden.
- **Drijfveer om actief te zijn voor de Aktiegroep:** Bij de Aktiegroep komen haar interesse voor duurzaamheid en betrokkenheid bij de wijk samen. ‘Het is een heel fijne manier om je buurt en de mensen te leren kennen en om iets bij te dragen.’

De persoon: de duurzame verbinder

Vanuit haar passie voor duurzaamheid zoekt Anne de verbinding met anderen en ziet ze overal kansen. Een leeg stukje stoep wordt een geveltuintje, voor gezamenlijke zonnepanelen zet ze makkelijk een werkgroep op. Anne neemt graag het initiatief. Activiteiten organiseren is volgens haar noodzakelijk om ontmoeting in de buurt te bevorderen en zo de anonimiteit te verminderen. Voor het nemen van verantwoordelijkheid deinst ze niet terug. Na het vertrek van een vast bestuurslid werd ze secretaris van het bestuur van de Aktiegroep, want: ‘Als ik het niet doe, wie doet het dan?’ Het werk kost haar veel tijd, maar ze haalt er ook veel voldoening uit. ‘Waar ik hier mee bezig ben, samen met anderen, is heel interessant.’

De wijk: een stukje dorp midden in de stad

Anne woont en werkt in de wijk én is er als vrijwilliger actief. Toch heeft ze zelden behoefte om de wijk uit te gaan, want ‘het Oude Westen is een wijk waar je alles hebt’. Je kan er naar de bioscoop en er is een bakker, een café. De wijk zit dicht tegen het centrum van Rotterdam aan, maar toch voelt het Oude Westen dorps: ‘Iedereen kent en groet elkaar en je maakt altijd wel een praatje.’ Volgens Anne heeft de Aktiegroep daar als verbindend bewonersinitiatief een belangrijk aandeel in. Hoewel ze de wijk dus als een fijne plek ervaart, ziet ze ook de problemen, zowel achter de voordeur als op straat: armoede, zwerfafval, buitenslapers en criminaliteit. Maar Anne heeft zich nooit onveilig gevoeld en ze ziet vooral potentie voor verbetering van de leefbaarheid. Veel mensen voelen zich met elkaar en met de wijk verbonden. Haar droom voor het Oude Westen: meer groen, minder auto’s en meer ontmoetingsplekken.

De Aktiegroep: een plek voor iedereen

Nadat Anne met een aantal activiteiten van de Aktiegroep had meegedaan, kwam het eerste grote project op haar weg: een gezamenlijk zonnepanelenproject. Ze werd medeoprichter van de 'werkgroep duurzaam', volgde een opleiding tot energiecoach en trad toe tot het bestuur als secretaris. 'Bij de Aktiegroep is veel werk te doen', zegt Anne, 'en ik kan er nog steeds heel veel leren.' Ze kan daarbij steunen op de andere bestuursleden, die met elkaar een gemotiveerd team vormen.

Bij de Aktiegroep wordt veel werk gedaan door een kleine groep mensen. Een kwetsbare situatie, ziet Anne. Een mogelijke oplossing is om meer jonge en nieuwe bewoners bij de Aktiegroep te betrekken. Daardoor zou de Aktiegroep tegelijk een betere afspiegeling worden van de buurt. Om dat voor elkaar te krijgen, is het volgens Anne nodig om met thema's aan de slag te gaan die álle bewoners raken. Binnen het thema duurzaamheid kun je daarbij denken aan 'besparen op je energierekening'. 'De boodschap dat duurzaam leven bijdraagt aan het verminderen van de CO2-uitstoot, spreekt lang niet alle bewoners aan, besparen op je energiegebruik wel, want daar heeft iedereen direct profijt van.'

Wat ook kan helpen, is rekening houden met de drukke agenda's van inwoners, denkt Anne. Het bieden van laagdrempelige activiteiten in de avonden en weekenden kan het aantrekkelijk voor ze maken om toch mee te doen. Zo krijgen ze geleidelijk aan binding met de Aktiegroep. Dat kan op den duur leiden tot een sterkere betrokkenheid en bredere inzetten. Zo bereik je dat dat de Aktiegroep als groep sterker komt te staan.

Reflectie

Het verhaal van Anne illustreert:

- Vrijwilligerswerk als manier om verbinding en sociale contacten in de wijk te krijgen.
- De mogelijkheden die vrijwilligerswerk biedt voor zelfontplooiing en ontwikkeling.
- Laagdrempelige mogelijkheden om bij te dragen helpen om mensen met een jong gezin en/of fulltimebaan ook te betrekken bij vrijwilligerswerk.
- Het belang om aan de slag te gaan met thema's die alle groepen buurtbewoners aanspreken.

Bewoners tegen energiearmoede

Een voorbeeld van de werkwijze van de Aktiegroep

In Rotterdam kunnen veel mensen hun energierekening niet of nauwelijks meer betalen. Aktiegroep het Oude Westen organiseert voor en met bewoners activiteiten rondom de energietransitie. Hoe ze dit aanpakt, is illustratief voor haar werkwijze. In dit hoofdstuk laten we zien hoe de Aktiegroep daar bewoners én sociaal werkers bij betreft.

De energietransitie heeft met name een weerslag op mensen in slecht geïsoleerde woningen. Eén van de manieren waarop de Aktiegroep bewoners in het Oude Westen helpt, is de inzet van energiecoaches. 'Veel mensen in de wijk, vooral de grote gezinnen en mensen met een laag inkomen, vragen zich af hoe ze hun energierekeningen gaan betalen', zegt Carla Delgado Swiatkowski, medewerker van de Aktiegroep.

Energiecoach

Om te beginnen zijn tien bewoners opgeleid als energiecoach, en later is het aantal uitgebreid tot twintig. 'Waarom de energiecoaches van de Aktiegroep succesvol zijn? Omdat het buurtbewoners zijn die zich vrijwillig inzetten voor hun wijk', zegt Delgado Swiatkowski. 'Zo krijgen ze eenvoudig toegang "achter de voordeur". Hier geldt het motto "niet lullen, maar poetsen". De energiecoaches geven niet alleen tips over het verlagen van de energierekening, samen worden ook energiebesparende maatregelen getroffen. De energiecoaches komen niet één keer langs, maar herhaaldelijk. De kracht hiervan is dat energiecoaches zien wat het effect is van de aanpassingen. Ook signaleren ze of het goed gaat met iemand, of er eten in huis is. Dit signaleren is belangrijk, want energiearmoede is nauw verbonden met bestaanszekerheid en bijhorende uitdagingen.'

Verbinding en taal

De laatste jaren komen in het Oude Westen steeds meer nieuwe, meer kapitaalkrachtige mensen wonen. Dit verandert de dynamiek en thematiek bij de Aktiegroep. Zo is de werkgroep Duurzaam opgericht, die bestaat uit een club inwoners met allerlei achtergronden, opleidingen en levensverhalen. Aandacht voor verschillen in prioriteiten en taal is hierbij de sleutel tot succes. Voor veel inwoners zijn duurzaamheidsvraagstukken niet hun prioriteit. Zij haken af bij termen als 'duurzaamheid' of 'energietransitie'. Wat wel aanspreekt, is de vraag: kun jij aan het einde van de maand nog je energierekening betalen?

Daarom vraagt de Aktiegroep bewoners mee te denken over een divers en toegankelijk aanbod. Zo vertelt Gina Thijssen (vrijwilliger) hoe bij haar 'de stoppen doorsloegen toen ze hoorde dat er weer een lezing werd georganiseerd'. Zij wil een wezenlijker verschil maken voor mensen die de energierekening niet meer kunnen betalen. Zo ontstond het idee van een spreekuur over de energietransitie, waar inmiddels veel bewoners gebruik van maken. Het vinden van een gezamenlijke taal en activiteiten die verbinden, is cruciaal bij het betrekken van alle mensen in kwetsbare posities.

Gezamenlijke zonnepanelen

Een voorbeeld van een gezamenlijke, concrete activiteit is het zonnepanelendak op een bedrijfsverzamelgebouw in het Oude Westen. Een mooie uitkomst in een wijk waarin veel mensen geen eigen dak hebben. Iedereen die in het aangewezen postcodegebied woont, kan een eigen paneeldeel kopen. Betrokkenen merken een directe daling van hun energiekosten. Wat bijzonder is: de helft van de panelen is gereserveerd voor mensen met een smalle beurs. Zo is duurzamer energie opwekken ook voor hen mogelijk.

Marianne Maaskant, ook vrijwilliger, is blij dat zij kan meedoen, en merkt direct het verschil in de portemonnee. 'Een heleboel mensen konden de panelen niet betalen of hebben geen eigen dak. Maar er waren ook panelen voor mensen met een kleine beurs. Daarom kon ik ook meedoen. Mijn energiekosten zijn flink gedaald.' Behalve aan de dalende energierekeningen dragen de duurzaamheidsactiviteiten ook bij aan een gevoel van 'wij in de wijk'. De activiteiten zorgen ervoor dat mensen gezamenlijk de handen uit de mouwen steken, en trots zijn op het resultaat.

Signaleren en agenderen

De opbouwwerkers van de Aktiegroep zien voor zichzelf een rol weggelegd in de energietransitie, samen met actieve inwoners. Ze zien ook dat er meer moet gebeuren. De inzet van energiecoaches, een energiespreekuur en ook maatregelen als een energietoeslag en een prijsplafond voor gas en elektriciteit zijn niet genoeg. De energietransitie is een bredere sociale kwestie en vraagt om structurele oplossingen.

Wat sociaal werkers hierin kunnen betekenen? Zij kunnen de sociale kanten van de energietransitie signaleren en bewoners helpen dit te agenderen bij beleidsmakers. Dit sluit naadloos aan bij de geschiedenis van de Aktiegroep, aldus Carla Delgado Swiatkowski. 'Dat is je ontstaansrecht: je bent ontstaan uit signaleren en actie ondernemen. Wat de Aktiegroep onbewust al in zich heeft, is een signaleringsfunctie. Je signaleert dingen en dan kom je tot actie.'

Politiserende rol

Hier ligt de politiserende rol van sociaal werkers. Zij kunnen individuele problemen en verhalen verbinden met grotere maatschappelijke patronen. Ook kunnen sociaal werkers mensen helpen hun stem te laten horen – juist van diegenen die de (onbedoelde) gevolgen van beleid ervaren. Veel bewoners voelen zich namelijk niet gehoord en gezien door instanties als gemeenten en woningcorporaties. Zij voelen zich letterlijk en figuurlijk in de kou gezet.

Andersom verwijten dergelijke instanties de Aktiegroep dat zij te sterk opkomen voor de bewonersbelangen. Hier ligt een uitdaging. Hoe kom je van een krachtenspel – waarbij de sociaal werker met bewoners onrecht signaleert en bestrijdt – naar een samenspel waarin lokale actoren gezamenlijk werken aan structurele veranderingen?

Sociaal werkers kunnen de essentiële rol als bruggenbouwer vervullen. De linking linguïst die de taal van de systeem- en leefwereld spreekt. Dit vraagt vaardigheden van sociaal werkers, om het verhaal van bewoners zodanig te vertellen dat anderen – zoals ambtenaren of woningcorporaties – de boodschap verstaan en kunnen inpassen in hun werkzaamheden. Het vraagt ook vaardigheden van degenen aan wie de boodschap gericht is. Stel jezelf daarom de vraag: hoe kan ik een bruggenbouwer zijn en zo alle betrokkenen een warm hart toedragen?

Zonder wrijving geen glans

Agenderen en politiseren van collectieve problemen

Collectieve problemen in de wijk het Oude Westen onder de aandacht brengen van politiek en instanties en met de vuist op tafel slaan. De Aktiegroep doet het geregeld. Het wordt haar niet altijd in dank afgenomen en om te komen tot oplossingen moet ze daarom laveren tussen politiseren en investeren in goede samenwerkingsrelaties. Dat vraagt tact en goede timing. Maar hoe pak je dat aan? Daar gaat dit hoofdstuk over.

Bij de aanpak van problemen in het sociaal domein is lange tijd vooral ingezet op individuele hulpverlening. Het besef groeit echter dat oplossingen voor maatschappelijke problemen soms beter op collectief niveau gezocht moeten worden (Brabander et al., 2021). Ook bij de Aktiegroep is dat het geval. Zij signaleert collectieve problemen en stimuleert bewoners gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Ook treedt de Aktiegroep op als belangenbehartiger van bewoners. Met name voor bewoners die het moeilijk vinden voor zichzelf op te komen of contact te leggen met officiële instanties.

‘Sommige mensen kunnen hun wensen en problemen zelf moeilijk verwoorden. Ik ben er ook zo één. Dan wil je alles het liefst gelijk in één keer vertellen, maar dan begrijpt niemand er meer wat van natuurlijk. En dan ga ik naar de Aktiegroep, omdat ik het zelf gewoon niet kan oplossen.’

Richard Boelhouters, vrijwilliger

De Aktiegroep beseft terdege dat zij niet zelf alle problemen van wijkbewoners kan oplossen. Daarom brengt ze de signalen onder de aandacht bij lokale instanties zoals de gemeente en woningcorporatie.

‘De grote problemen in de wijk kan de Aktiegroep zelf niet oplossen, maar wij kunnen ze wel signaleren en bij de gemeente aanklaarten. Mensen weten de Aktiegroep goed te vinden en als we bijvoorbeeld meldingen krijgen over iets als overlast, kunnen we daar een tijd op gaan letten en het bijhouden. Wat we signaleren, kunnen we aanklaarten bij de gemeente. We denken dan graag mee over een oplossing of gaan na wat we gezamenlijk kunnen doen om iets te veranderen.’

Anne Raangs, vrijwilliger

Als je het niveau van het individu overstijgt en voor verandering gaat pleiten, kom je onvermijdelijk in het vaarwater van anderen (Boone et al., 2022). Dat ervaart ook de Aktiegroep het Oude Westen, want lokale organisaties nemen het haar niet altijd in dank af dat ze optreedt als belangenbehartiger en pleit voor structurele verandering.

Natuurlijk botst het wel eens. De Aktiegroep komt regelmatig met klachten van bewoners bij Woonstad Rotterdam, omdat bewoners zich niet altijd geholpen voelen. Maar vanuit Woonstad zeggen we: als bewoners klachten hebben, kunnen ze bij ons terecht. Er is een nummer dat je kunt bellen.”

Stefan Blokker, medewerker woningcorporatie

Actievoeren

Lokale instanties gaan er meestal vanuit dat individuele bewoners via bestaande mogelijkheden voor zeggenschap en inspraak zelf voor hun belangen kunnen opkomen. De Aktiegroep, lokale professionals en bewoners zien dat vaak anders: zij benadrukken de noodzaak van gezamenlijke belangenbehartiging.

Uitspraken als ‘Anderen bepalen het altijd voor ons’, ‘Wij zijn op elkaar aangewezen’ en ‘De gemeente laat qua participatie soms steken vallen’, hoor je vaak in het Oude Westen. Uitspraken die je kunt opvatten als een uiting van verinnerlijkte onderdrukking (Van Regenmortel, 2009). De Aktiegroep helpt inwoners hun innerlijke kracht te vinden en geeft ze een stem, De Aktiegroep fungeert in dit verband als een zogeheten *counterpublic* (Fraser, 1990). Ze biedt een fysieke plek in de wijk voor ontmoeting en verbinding, een context waarin achtergestelde en onderdrukte sociale groepen samenkomen om een eigen stem en argumentatie te ontwikkelen (Boone et al., 2022).

“

‘Ik heb ook geleerd om actie te voeren of om te demonstreren. Om op te komen voor de wijk. Een aantal jaar geleden hebben we bij het stadhuis geprotesteerd om de subsidiestop van de Aktiegroep en sluiting van het pand te voorkomen.’

Amina Ali Hussen, initiatiefnemer Krachtvrouwen

Bij het aanklaarten van problemen in de wijk gaat de Aktiegroep samenwerking aan met andere initiatieven in wijk en stad. De Aktiegroep heeft dan meestal het duidelijkst een politiserende rol: omdat ze een geschiedenis heeft van actievoeren, zit dit in haar dna. Zelf gebruikt de Aktiegroep het ‘deftige woord’ *politiseren* overigens nooit, ze spreekt over *activisme* en *opkomen voor de bewoners*.

De Aktiegroep participeert onder andere in ‘Recht op de stad’, een samenwerkingsinitiatief van bewoners en kritische professionals uit verschillende buurten in Rotterdam. Via actievoeren en het opzoeken van publiciteit vestigt dit initiatief de aandacht op het gebrek aan eerlijk, betaalbaar en duurzaam wonen voor alle inwoners in Rotterdam. De activistische en politiserende rol van de Aktiegroep wordt ook bijvoorbeeld zichtbaar in de werkgroep ‘We laten ons niet kisten’, waarin strijdbare ouderen aandacht vragen voor het gebrek aan goede geschikte ouderenwoningen.

Activistisch en realistisch

Hoewel de Aktiegroep activistisch van karakter is, zoekt ze nadrukkelijk ook de samenwerking met instanties. Om resultaat te boeken, moet je immers realistisch zijn in je strategie (Boone et al., 2022).

Behalve de zogenaamde 'outsiderstrategie' met protesten, ludieke acties en stakingen tegen gevoerd beleid past ze daarom ook 'insiderstrategieën' toe: het informeren en aanreiken van standpunten of alternatieve ideeën of argumenten (Boone et al., 2022). Wie betrokkenen en samenwerkingspartners vraagt naar de rol en betekenis van de Aktiegroep hoort dit ook terug. De Aktiegroep is in de ogen van velen een onmisbare netwerkorganisatie in de wijk en de stad die aan de basis staat voor nieuwe initiatieven, maar die tegelijk bruggenbouwer is tussen bewoners en lokale instanties.

'De Aktiegroep is een verbindende schakel tussen mij en de bewoners. Als de Aktiegroep zou wegvallen, heb ik een serieus probleem. Gina organiseert bijvoorbeeld bijeenkomsten, brengt briefjes rond, belt overal aan en vraagt mensen te komen. Daar heb ik geen tijd voor. Dat is voor mij fantastisch, want ik hoef alleen maar aan te schuiven bij de bijeenkomst om te horen wat er speelt.'

Tom Warnik, wijknetwerker gemeente

'Zij hebben de laagdrempelige connectie met de bewoners, omdat ze er al zo lang zitten, omdat ze daar een lange geschiedenis hebben. Ze zijn sterk in het bemiddelende en faciliterende, bijvoorbeeld voor mensen die laaggeletterd zijn. Ik ben ook blij om te zien dat de gemeente in het pand werkt, zo worden de lijntjes allemaal wat korter en komen we allemaal via dezelfde deur binnen. We hebben allemaal het beste voor met de wijk ook al zijn we het misschien niet altijd met elkaar eens.'

Stefan Blokker, medewerker woningcorporatie

'Als ze stoppen, dan heb ik geen ondersteuning meer in de rug. Krachtvrouwen is mijn initiatief en zij hebben mij geholpen met de aanvraag, het pand. Het netwerk dat is ontstaan, is ook dankzij hen. En als ik advies wil, dan ga ik naar de Aktiegroep en vraag ik wat ik moet doen.'

Amina Ali Hussen, initiatiefnemer Krachtvrouwen

Een goed lokaal samenspel in het Oude Westen vraagt van de Aktiegroep reflectie op haar strategie en invulling van haar rol als bruggenbouwer. Maar het vraagt eveneens reflectie van de lokale instanties op de manier waarop zij inspraak- en participatieprocessen inrichten. Het risico bestaat dat sommige (lokale) organisaties en professionals de Aktiegroep neerzetten als 'anti', en onvoldoende naar het geluid van de Aktiegroep luisteren. En dat daardoor het geluid van gemarginaliseerde groepen inwoners in de wijk niet of te weinig wordt gehoord.

'Er zijn collega's met de nodige scepsis. Het beeld van de jaren zeventig – de 'barricade op' Aktiegroep – bestaat nog. En ze maken het zichzelf soms ook wel lastig; ze zijn lekker eigenwijs en – zoals past bij Rotterdammers – erg direct. De K in de Aktiegroep, zij vinden dat dit moet blijven. Misschien is dat juist ook wel hun kracht.'

Tom Warnik, wijknetwerker gemeente

Het is waardevol om te kijken naar de Aktiegroep in al haar kleuren en geuren, waar het activisme een onderdeel van is. Deze authentieke kracht volledig van tafel schuiven zou een aderlating zijn, want 'zonder wrijving geen glans'.

Portret: verbindende ambtenaar

Werken vanuit een 'ja-het-kanprincipe'

Tom Warnik werkt sinds drie jaar als wijknetwerker vanuit de gemeente Rotterdam voor de wijk het Oude Westen. Hij ziet zichzelf als de bemiddelaar tussen de bewoners en de gemeente. Tom begrijpt dat bewoners de gemeente door al haar loketten, formulieren en bureaucratie ervaren als afstandelijk en niet toegankelijk. Door in de wijk te zijn, kan hij de brug slaan tussen het Oude Westen en de gemeente. Daarom vindt hij het zo fijn dat zijn kantoor zich midden in de wijk bevindt, in het gebouw van de Aktiegroep.

Paspoort: maak kennis met ...

- **Naam:** Tom Warnik
- **Leeftijd:** 63
- **Wie is hij:** Wijknetwerker, bemiddelaar, pragmatisch
- **Beschrijving:** Als wijknetwerker vindt hij het belangrijk in de buurt te werken, en dat doet hij ook het liefst. Zeker omdat hij zelf niet in de wijk woont.
- **Betrokkenheid bij de Aktiegroep:** Als samenwerkingspartner maakt Tom met de Aktiegroep contact met bewoners, en samen signaleren ze wat er speelt in de wijk en organiseren ze bijeenkomsten en activiteiten.
- **Drijfveer om betrokken te zijn bij de Aktiegroep:** De Aktiegroep geeft Tom toegang tot een groot bewonersnetwerk.

De persoon: de faciliterende wijknetwerker

De rol van wijknetwerker is Tom op het lijf geschreven. Wat hem energie geeft? Als iets lukt wat van waarde is voor de bewoners. Tom werkt volgens een 'ja-het-kanprincipe'. Volgens hem is bijna alles mogelijk. 'Maar', zegt hij, 'je moet wel goed luisteren naar mensen en ze kaders meegeven.' Als bewoners bijvoorbeeld een idee hebben voor een speeltuin, gaat Tom met ze in gesprek en daagt hij ze uit om met een plan te komen. Dit hoeft niet volgens een vast format van de gemeente, zolang maar duidelijk is wat de bewoners willen bereiken. Zo kan hij nagaan wat hij en anderen hierin kunnen betekenen.

De wijk: samen voor concreet resultaat

Onlangs is de Mathenesserlaan leefbaarder gemaakt, een lange straat die loopt van Rotterdam centrum tot het Oude Westen. Tom kijkt positief terug op de samenwerking hierbij tussen de bewoners, de Aktiegroep en de gemeente om dit voor elkaar te krijgen. In de straat was een breed trottoir waar mensen steeds overheen reden. Bewoners hadden hier last van. Met de Aktiegroep als verbindende schakel heeft Tom samen met bewoners een plan gemaakt. Inmiddels is een plantsoen gerealiseerd en worden er beelden geplaatst.

'Het gevoel van betrokkenheid in de wijk is immens', zegt Tom. Het viel hem op vanaf het moment dat hij het Oude Westen leerde kennen. Tegelijkertijd ziet hij dat het een kwetsbare wijk is: er is sprake van drugsoverlast en bewoners voelen zich onveilig. Een middenklasse ontbreekt. Je hebt de oude bewoners met sociale huurwoningen en lagere inkomens en de nieuwe bewoners met

koopwoningen en hogere inkomens. 'Ik ben een beetje bang dat het toch afgesneden werelden zijn. Er is weinig samenhang.' Tom zou het mooi vinden als deze groepen elkaar meer gaan versterken. Daarvoor ziet hij een rol voor de Aktiegroep en de gemeente, maar zeker ook voor de inwoners zelf: 'Je kan een paard wel naar het water leiden, maar drinken moet het zelf doen.'

De Aktiegroep: laagdrempelig en toegankelijk

Tom vindt het belangrijk om als wijknetwerker in de wijk aanwezig te zijn. 'Zo hou je de verbinding met je wijk en alles wat er speelt.' Op de tweede verdieping in het gebouw van de Aktiegroep staat zijn bureau. Samen met de Aktiegroep maakt Tom contact met groepen bewoners en signaleren ze wat speelt in de wijk. Tom omschrijft de Aktiegroep als 'toegankelijk en actief'. Het is een fysieke plek waar buurtbewoners zo binnen kunnen wandelen en Tom ziet dat bewoners er van alles samen opzetten en oppakken.

Tom heeft er bewondering voor dat de Aktiegroep zich al zo lang staande weet te houden en zo'n groot netwerk heeft opgebouwd. Zelf heeft hij niet altijd tijd voor een praatje met bewoners, en hij plukt er de vruchten van dat de Aktiegroep dat wél doet. Via de Aktiegroep kan hij ook snel informatie verspreiden en activiteiten opzetten. 'Dat werkt beter dan brieven sturen vanuit de gemeente. De helft van de mensen leest die niet.' Tom benut bewust de kwaliteiten van de Aktiegroep: 'Ik vraag me af of er ook zo veel mensen komen als ik een bijeenkomst organiseer. Voor veel bewoners voelt het veiliger als de Aktiegroep dat doet in plaats van de gemeente.'

Reflectie

Het verhaal van Tom illustreert:

- De actieve verbinding die de outreachende wijknetwerker kan aangaan met bewoners door in de wijk te werken, het gesprek aan te gaan en samen te werken met bewonersinitiatieven.
- Het grote belang om pragmatisch te werken en te focussen op wat van waarde is voor inwoners, in plaats van te werken vanuit regels en formuleren
- Hoe een bewonersinitiatief door haar laagdrempeligheid, grote netwerk en vertrouwen bij bewoners de verbindende schakel kan zijn tussen gemeente en inwoners
- Het risico van gentrificatie in voormalige arbeidersbuurten, wat het gemeenschapsgevoel in de wijk kan verminderen.

DE VASTE FIGUREN IN LOKAAL SAMENSPEL

Samenwerken voor een sterkere buurt

In lokaal samenspel kom je vaak dezelfde spelers tegen. Veelal werk je samen aan hetzelfde doel, namelijk een betere buurt voor iedereen. Iedereen brengt eigen belangen en een eigen karakter mee. Het is waardevol als alle betrokkenen zich bewust zijn wie ze voor zich hebben en kijken hoe ze hun samenspel kunnen versterken.

STEL JEZELF DE VRAAG: WIE HEB JE VOOR JE? EN HOE KOM JE SAMEN VERDER?

DE STILLE INWONERS

- De afwachtende inwoner met veel potentie
- De 'ik-vind-'t-allemaal-prima-bewoner'
- De teleurgestelde idealist heeft de hoop opgegeven

Stel jezelf de vraag:

Hoe benut je de potentiële vrijwillige energie, zonder iemand te overvragen of af te schrikken?

DE ACTIEVE INWONERS

- De rebelse optimist ziet geen beren op de weg, enkel mogelijkheden
- De slimme drammer ziet strategische kansen en weet die te benutten
- De onmisbare vrijwilliger is altijd bereid de handen uit de mouwen te steken

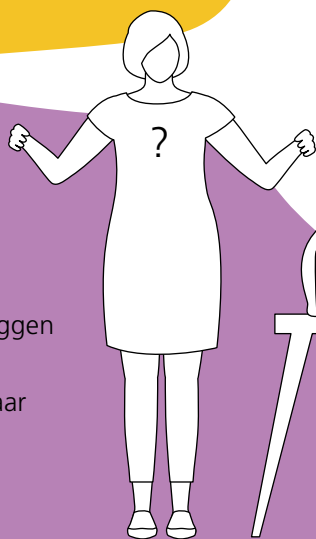

Stel jezelf de vraag:

Samen kom je verder maar hoe geef je elkaar de ruimte en waardeer je lokale kennis, ook als die wordt verwoord als tegengeluid?

DE BETROKKEN PROFESSIONAL

- De schakelaar tussen leef- en systeemwereld
- De linking linguïst bouwt bruggen tussen partijen
- De moederkloek trekt alles naar zichzelf toe

Stel jezelf de vraag:

Hoe stimuleer je de actieve aanwezigheid van professionals in de wijk lettende op de achilleshielen geld, tijd en continuïteit?

DE ONZICHTBARE PROFESSIONAL

- De bureaplakker werkt het liefste vanachter de pc
- De vermoeide vakkundige komt vanwege hoge werkdruk niet in de wijk
- De draaideurprofessional wordt iedere twee jaar ergens anders geplaatst

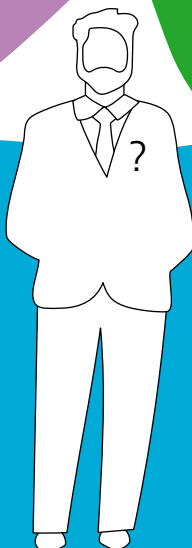

Stel jezelf de vraag:

Hoe betrek je de professional die zo gemist wordt in de wijk? Kun je bijvoorbeeld proactief ontmoetingen organiseren?

DE BESTURDER

- De bestuurlijke durfal werkt vanuit het 'ja-het-kan-principe' en weet overal een potje voor te regelen
- De 'beren-op-de-wegbestuurder' ziet vooral waar het mis kan gaan
- De polderaar weegt alles vakkundig af in veel overleg

Stel jezelf de vraag:

Wat laat het hart van de bestuurder harder kloppen? En kun je met die kennis en met tact en timing de kans op succes vergroten?

Conclusie

Werkzame elementen voor inclusieve burgermacht

In dit laatste hoofdstuk beschrijven we welke elementen in de aanpak van de Aktiegroep het Oude Westen bijdragen aan het versterken van inclusieve burgermacht. De hier geformuleerde inzichten zijn gebaseerd op ons onderzoek in de Rotterdamse wijk, maar zijn ook bruikbaar voor het versterken van inclusieve burgermacht in andere (lokale) contexten.

1. Fysieke ontmoetingsplekken en een luisterende omgeving

Fysieke ontmoetingsplekken voor inwoners vormen een cruciale schakel in de sociale infrastructuur van wijken. Het kan daarbij gaan om een wijkgebouw of een buurtcentrum, maar ook om ontmoetingsplekken in de buitenruimte, zoals een wijktuin of een kinderboerderij. In deze 'veilige havens', kunnen mensen zich veilig voelen en tot rust komen in het jachtige bestaan. Ook vormen ze het decor voor toevallige ontmoetingen tussen buurtbewoners, waardoor de anonimiteit in de wijk vermindert, de sociale veiligheid wordt versterkt en de basis voor buurtinitiatieven kan worden gelegd. Ontmoetingsplekken bieden tevens een context voor het opvangen van signalen over wat er leeft en speelt in buurt en wijk. Iets simpels als een voor alle inwoners toegankelijke koffietafel kan hierin een cruciale rol vervullen, zo leert ons onderzoek bij de Aktiegroep het Oude Westen. Aan deze tafel delen inwoners hun ervaringen en wordt zichtbaar met welk problemen ze kampen in hun dagelijks leven. Op basis van de signalen die de Aktiegroep hierover opvangt creëert ze ruimte voor activiteiten en initiatieven door inwoners en kunnen collectieve problemen worden aangepakt.

2. Faciliteren van actie van onderop

Om inwoners daadwerkelijk aan het stuur te krijgen, is het nodig om ze de lead te geven bij het ontwikkelen van initiatieven, en het werken aan oplossingen voor problemen in de wijk. De Aktiegroep het Oude Westen brengt dit in praktijk door een faciliterende rol te spelen en het eigenaarschap bij de inwoners te laten. Zij handelt op basis van de input van bewoners, stimuleert hen om gezamenlijk oplossingen te bedenken voor problemen en om zelf tot actie over te gaan. Bewoners worden zo gemotiveerd om te handelen vanuit hun eigen kracht, creativiteit en talenten. De uitvoering van ideeën en initiatieven gebeurt in samenwerking met sociaal werkers en waar gewenst en nodig met andere partijen, zoals een wijknetwerker van de gemeente, die kan kijken of en hoe de wensen en ideeën van bewoners aansluiten bij wat de gemeente kan bieden.

3. Continuïteit en vertrouwde relaties

Bewoners hebben behoefte aan vertrouwdheid, vaste contacten, en continuïteit in relaties met overheden en maatschappelijke organisaties. Door een groot verloop onder personeel in organisaties en steeds veranderend subsidiebeleid staat de continuïteit van projecten in veel gemeenten en wijken echter onder druk (Engbersen et al., 2022). De Aktiegroep in het Oude Westen is voor veel inwoners een vertrouwde partner die haar sporen heeft verdiend, want zij draagt al vijftig jaar positief bij aan de leefbaarheid in de wijk. De Aktiegroep geniet hierdoor vertrouwen in de wijk, waardoor ze kan fungeren als schakel tussen bewoners en de lokale overheid.

Overigens is de continuïteit van de Aktiegroep het Oude Westen niet gewaarborgd, omdat de subsidie van de gemeente is stopgezet. Het werk van het bewonersinitiatief staat daardoor onder druk. Er is steeds minder tijd om signalen van inwoners op te vangen en op basis daarvan tot actie over te gaan. Het risico bestaat dat bewoners zich daardoor niet langer gehoord voelen en hun vertrouwen in de Aktiegroep verliezen.

4. Aanboren van vrijwillige energie

Het mobiliseren van vrijwilligers en vrijwillige energie is cruciaal voor organisaties, zeker voor lokale initiatieven die uitgaan van het principe 'voor en door inwoners'. In heel Nederland neemt het aantal vrijwilligers echter af, zo laten recente cijfers van het CBS zien (Arends & Tummers, 2021). Het vrijwilligersbestand bestaat bovendien voor een substantieel deel uit ouderen, die vanwege leeftijd of afnemende gezondheid minder tijd aan vrijwilligerswerk kunnen besteden. Maar hoe vind je nieuwe vrijwilligers in een tijd dat mensen vaak overvolle agenda's hebben en naast werk en gezin niet veel tijd over hebben? Ook de Aktiegroep zoekt naar nieuwe manieren om vrijwillige energie aan te boren. Zo biedt ze bewoners kleinere, overzichtelijke klussen aan, zodat ze niet worden overvraagd. En ze probeert het vrijwilligerswerk aantrekkelijk te maken door bewoners in de gelegenheid te stellen hun specifieke talenten en vaardigheden en expertise voor het bewonersinitiatief in te zetten.

5. Balans tussen tegenspel en samenspel

Organisaties die maatschappelijke problemen op een politiserende en activistische manier aanpakken, lopen het risico als 'anti' te worden geframed. Het kan dan gebeuren dat instellingen en overheden liever niet met de betreffende organisaties samenwerken. Dan staan ze buiten spel. Voor de Aktiegroep het Oude Westen bestaat dat risico ook. Ze heeft een geschiedenis van actievoeren en het laten horen van een tegengeluid, en het zit in haar dna. De Aktiegroep is zich daarvan bewust en zoekt in haar poging om effectief te zijn naar een balans tussen activistisch werken enerzijds en het optreden als bruggenbouwer en netwerkorganisatie anderzijds. Goed inzetten van deze strategieën kan positief werken: met een politiserende werkwijze kun je collectieve problemen publiek maken en de stem van gemarginaliseerde groepen stevig laten horen. Het is vervolgens zaak de samenwerking op te zoeken door bruggen te bouwen en een netwerk te vormen met betrokken organisaties, instellingen en overheden, met als doel de gesignaleerde problemen aan te pakken. Het gaat daarbij om het vinden van een goede balans tussen tegenspel en samenspel.

Bronnenlijst

- * Arends, J. & Tummers, M. (2022). *Vrijwilligerswerk 2021*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 28 november 2022, van www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/vrijwilligerswerk-2021
- * Boone, K., Boutsen, T., de Corte, J., Dhont, F., Hermans, K., Plovie, E., Raeymaeckers, P., Rommel, S., van Bouchaute, B., & Vanderhulst, N. (red.) (2022). *Publiek gaan. Politiserend handelen in het sociaal werk*. Garant.
- * Brabander, de R., Kaulingfreks, F., & Ham, F. (red). (2021) *Sociaal weerwerk. Maatschappelijke betrokkenheid in zorg en welzijn*. Uitgeverij van Gennep.
- * Centrum voor Criminiteitspreventie en Veiligheid (CCV) (z.d.). *Drugs in Kleur – Rotterdam*. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid. Geraadpleegd op 5 december 2023, van <https://hetccv.nl/onderwerpen/veiligheidsbeleving/praktijkvoorbeelden/alle-praktijkvoorbeelden/drugs-in-kleur-rotterdam/>
- * Custers, G. (2021). *The new divided city. Class transformation, civic participation and neighbourhood context* [Dissertatie, Erasmus University Rotterdam]. Kenniscentrum leefbare wijken. Geraadpleegd op 21 november 2022, van www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/wp-content/uploads/Custers-G.-2021-The-New-Divided-City-embargo.pdf
- * Doff, W., & Snel, E. (2022) *Gedeelde ruimte op Zuid: Hoe verschillende sociale groepen de stad gebruiken, beleven en waarderen*. Kenniswerkplaats Leefbare Wijken. Geraadpleegd op 24 november 2022, van www.kenniswerkplaats-leefbarewijken.nl/publicaties/gedeelde-ruimte-op-zuid-hoe-verschillende-sociale-groepen-de-stad-gebruiken-beleven-en-waarderen/
- * Eelderink, M., Vervoort, J.M., & van Laerhoven, F. (2020) Using participatory action research to operationalize critical systems thinking in social-ecological systems. *Ecology and Society*, 25 (1)
- * Engbersen, R., Jansen, T., & Janssens, R. (2022) Het geheim van de lange relatie. Continuïteit als voorwaarde voor een effectief sociaal domein. Movisie. Geraadpleegd op 28 november 2022, van www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2022-05/Het%20geheim%20van%20de%20lange%20relatie.pdf
- * Gemeente Rotterdam. (2022). Wijkprofiel Rotterdam. *Gemeente Rotterdam*. Geraadpleegd op 28 november 2022, van wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2022/rotterdam/rotterdam-centrum/oude-westen
- * Fraser, N. (1990). Rethinking the Public Sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy. *Social context*, no 25/26, 56-80.
- * Janse, I., (z.d.). Gentrificatie in Rotterdam: gevaar of geniaal? Erasmus University Rotterdam. Geraadpleegd op 21 november 2022, van www.eur.nl/onderwijs/alumni/content-voor-alumni/erasmus-alumni-magazine/gentrification-rotterdam

- * Klinenberg, E. (2018). *Palaces for the people. How social infrastructure can help fight inequality, polarization, and the decline of civic life*. Crown.
- * Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster.
- * Milikowski, F. (2021). *Wij zijn de stad. De buitenwijk als kloppend hart*. Uitgeverij Pluim
- * Movisie. (2021). De preventieve waarde van bewonersinitiatieven en vrijwilligerswerk. *Movisie*. Geraadpleegd op 21-11-2022, van www.movisie.nl/artikel/preventieve-waarde-bewonersinitiatieven-vrijwilligerswerk
- * Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Geraadpleegd op 24 november 2022 van www.raadrvs.nl/documenten/publicaties/2005/10/01/niet-langer-met-de-ruggen-naar-elkaar
- * Stapper, E.W., & Duyvendak, J.W. (2020). Good residents, bad residents: how participatory processes in urban redevelopment privilege entrepreneurial citizens. *Cities*, 107, 102898
- * Van Mourik, K., van der Kamp, J., Dermaux J., & Cadat-Lampe, M. (2022a). *Versterken van inclusieve burgermacht. De zoektocht van Stichting Lokaal in Zutphen naar inclusiviteit, duurzame impact en empowerment*. *Movisie*. Geraadpleegd op 24 november 2022, van www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2022-02/Inclusieve%20burgermacht%20-%20publicatie%20deel%202.pdf
- * Van Mourik, K., Dermaux, J., Franken, M., Fermin, A., & Omlo, J. (2022b). *Wat werkt bij het stimuleren van vrijwillige inzet en actief burgerschap?* *Movisie*. Geraadpleegd op 21 november 2022, van www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2022-06/Wat-werkt-bij-het-stimuleren-van-vrijwillige-inzet-en-actief-burgerschap.pdf
- * Van Regenmortel, T. (2009). Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18(4), 22-42.
- * Van Schaijk, R., Van Mourik, K., Repetur, L., Cadat-Lampe, M., & Kastelein, C. (2020). *Versterken van inclusieve burgermacht. De werkwijze en context van Hart voor de K-buurt in Amsterdam Zuidoost als goed voorbeeld*. *Movisie*. Geraadpleegd op 24 november 2022 van www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2021-01/Versterken_inclusieve_burgerschap_publicatie.pdf
- * Vermeij, L., & Enbersen, R. (red.) (2017). *Oud worden in Nederland*. Uitgeverij SCP.